

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARNI YOZUVGA O'RGATISH JARAYONIDA ZAMONAVIY O'QUV QUROLLARIDAN FOYDALANISH TEXNOLOGIYASI

Isroilova Ruhshona Sunnatovna

Navoiy davlat universiteti dotsenti

Ismoilova Dilxush Emin qizi

*Navoiy davlat universiteti Maktabgacha va boshlang'ich
ta'lim fakulteti talabasi*

Annotatsiya. maqolada grafik ko'nikma va malakalarni takomillashtirishda ish joyini to'g'ri tashkil etish, ularga zamonaviy yozuv qurollari va daftardan foydalanishning metodik shartlari keltirilgan. O'quvchilarda grafik ko'nikmalarni shakllantirishda zamonaviy vositalarini qo'llashni o'rgatishning innovatsion usullari yoritilgan.

Kalit so'zlar: innovatsion, right, left, motorika, unicum, termoplastik elastomer, simulyator, anatomik Sattler Grip Writing Aid yozuv asboblari, visio sharikli ruchka, flair angular sharikli ruchka

Аннотация. в статье представлены методические условия правильной организации рабочего места, использования современных письменных принадлежностей для повышения графических навыков и квалификации. Освещены инновационные методы обучения использования современных письменных принадлежностей в формировании графических навыков у учащихся.

Ключевые слова: инновационный, правый, левый, моторика, уникум, термоэластичный эластомер, тренажер, анатомические пишущие инструменты Sattler Greer Write Aid, шариковая ручка visio, шариковая ручка flair angular.

Annotation. the article presents the methodical conditions for the correct organization of the workplace, the use of modern writing instruments and notebooks for the improvement of graphic skills and qualifications. Innovative methods of teaching students to use modern tools in the formation of graphic skills are highlighted.

Key words: innovative, right, left, motorics, unicum, thermoelastic elastomer, simulator, anatomical Sattler Greer Writing Aid writing instruments, visio ballpoint pen, flair angular ballpoint pen.

Yozuvga o'rgatish, birinchi navbatda, grafik malaka hosil qilishdir. Har bir malaka ham ta'lim berish, ko'nikmani shakllantirish va shu asosda qator mashqlarni bajarish natijasida hosil qilinadi. O'qituvchi sinfda o'quvchilarning ish joyini to'g'ri

tash- kil etgandan so'ng ularga yozuv qurollari va daftardan qanday foydalanishni o'rgatishi lozim. Innovatsion ta'lim sharoitida ham birinchi navbatda o'qituvchi o'z shogirdlari uchun sifatli yozuv qurollari tanlaydi, chunki yozuvning chiroyli bo'lishi ko'p jihatdan yozuv qurollariga bog'liqdir. Hozirgi zamonda yozuv qurollarining turi nihoyatda ko'p va ularning na hammasi talabga javob beradi. Ko'pgina yozuv qurollari ta'lim standart- lari talablariga javob berolmaydi. Shuning uchun o'qituvchining o'zi o'quvchilarni sifatli yozuv qurollari bilan ta'minlashi lozim. Ayni damda umumta'lim maktablari- mizda, hatto boshlang'ich ta'limda ham an'anaviy ruchkalar yordamida o'quv jarayoni tashkil qilinadi. Birinchi sinflarda o'quvchilar zamonaviy yozuv qurollari bilan ta'minlangan bo'lmog'i lozim. Zamonaviy yozuv qurollari deganda nimani nazarda tutamiz? Bularga ayni damda xorijiy rivojlangan davlatlarining boshlang'ich sinflarida bolalarga yozishni o'rgatishga qo'llanadigan yozish uchun bolalar korrektorlari – bolalar uchun yozuv ushlagichi, o'quv holatini tuzatuvchisi, yordamchi qalamlar, ergonomik tuzatish vositalari, yozuvni tuzatish uchun ruchka ushlagich va boshqalardan juda unumli foydalanishadi.

Endigina maktab ostonasiga qadam qo'yib, yozishni o'rganish jarayonida turli xil qiyinchiliklarni (ruchka va yo qalamni to'g'ri tuta bilmaslik, daftar qatorida to'g'ri yozolmaslik, qo'l mushaklarini tez-tez og'rishi, qo'lni tez charchashi, noto'g'ri pozitsiya, xunuk va chalkash yozuv, qalamni noto'g'ri ushlab turish, qog'ozni juda qattiq bosish, miyopi, disgrafiya (yuqori aqliy funktsiyalarning shakllanmaganligi sababli doimiy, takroriy xatolarda namoyon bo'ladigan yozish jarayonining qisman buzilishi)) boshidan kechirayotgan o'quvchilarga zamonaviy yozishga ko'maklashuv- chi vositalar bilan yordam berish mumkin. Bu vositalarga nimalar kiradi: yozish texnikasini tuzatish uchun nozul, yozish simulyatori, to'g'ri yozish uchun o'rgatuvchi nozul va boshqalar.

Muhokama va natijalar. Yuqorida tilga olingan qurilmalar bolalarga qalam va ruchkalarni to'g'ri ushlab turishga yordam beradi: barmoqlar endi og'rimaydi, bolaning yozish paytida tutadigan holati tuzatiladi, ushlash zaiflashadi (bu osonroq, tezroq va chiroyli yozishni o'rganishga yordam beradi).

Qalam va ruchkalarda ergonomik o'quv qopqog'idan foydalanish yozuvni endi o'rganayotgan hamda grafik malakalarini shakllantirayotgan o'quvchilarga yanada qulayroq o'rganish tajribasini beradi. Yozuvni yengillashtiruvchi qurilmalar o'quvchilarning barmoqlarini tutqichning to'g'ri holatiga olib boradi, bu esa uni qalam yo ruchkani boshqa tarzda (noto'g'ri, xato) ushlashini oldini oladi.

Ish yuritish materiallarida, odatda o'naqaylar uchun mahsulotlar "R"(angl. Right – o'ng) harfi, chapaqaylar uchun "L" (angl. Left – chapaqay) harfi bilan belgilanadi.

Ushbu moslama – uyinchoqlar orqali o'quvchilarni ruchka tutish, uni to'g'ri ishlatish va u bilan samarali yozish malakasini shakllantiradi. Biz pastda ana shunday

moslamalarning metodik ahamiyati va o'quvchilarni yozuvga tayyorlashda qanchalik ahamiyati borligi haqida fikr yuritamiz.

Simulyator birinchi sinf o'quvchisining barmoqlariga qo'yiladi va ushbu moslama – "tuyaqush"ga harakat qilish "o'rgatiladi".

Ushbu simulyator bolalarni qo'l muskullarini hamda ularni harakatini muvofiqlashtirishga yordam beradi. Ushbu moslama - tuyaqush yurishi, yugurishi, to'siqlardan sakrab o'tishi, futbol o'ynashi, boshini egishi, raqsga tushishi, turli xil narsalarni olib yurishi, shuningdek, bola xayoli taklif qiladigan boshqa harakatlarni bajarishi mumkin. Bola tuyaqushning uzun bo'yinidagi lentadan ko'p rangli halqalarni kiygizishi yoki sharf bog'lashi mumkin.

"Tuyaqush" yumshoq, egiluvchan materialdan tayyorlangan bo'lib, uni har qanday bolaning qo'lining ko'rsatkich va o'rta barmoqlariga osongina qo'yish mumkin. Barmoq simulyatori bilan bir necha hafta mashq qilgandan so'ng, bolanning qo'llari qanchalik kuchli bo'lganligini ko'rib hayron bo'lasiz. Muayyan mashqlardan so'ng kichik narsalarni, shu jumladan ruchka va qalam bilan qiyin ishlarni bajarishda bola qo'llarining chidamlilik va epchilligi oshganini sezish mumkin.

Filcha moslamasi esa qo'lning nozik motorikasini rivojlantirish va qo'l va barmoqlarni muvofiqlashtirish uchun bir qator afzaliklarga ega.

"*Filcha*" –aqli barmoq ustasi, stol usti va yo'l o'yini. Simulyator chapaqay bola barmoqlariga qo'yiladi va "Filcha" harakatga o'rgatiladi. Chapaqay bola fil yurishi, yugurishi, orqa oyoqlarida o'tirishi, futbol o'ynashi, tanasi bilan har xil narsalarni ko'tarishi va uzukni tanasi bilan aylantirishi mumkin.

Mashqlar qo'l harakatlarini muvofiqlashtiradi va rivojlanishini ta'minlaydi, shuningdek, bu boladagi tasavvur, tafakkur va obrazli nutqni rivojlantirish uchun noyob material vazifasini ham bajaradi.

Filcha yumshoq, egiluvchan materialdan tayyorlangan bo'lib, uni har qanday bola qo'lining 5 barmog'iga osongina qo'yish mumkin. Bu moslama, asosan, 4 yoshdan 8 yoshgacha bo'lgan chapaqay bolalar uchun tavsiya etiladi.

"Unicum" moslamasi - chapaqay qo'llarini o'rgatish uchun "O'z-o'zini o'rgatadigan ruchka" mashq mashinasi berilgan. Birinchi sinf o'quvchilariga oson, tez va chiroyli yozishni o'rgatish uchun, birinchidan, ruchka yoki qalamni qanday tutishni yaxshi o'rgatish kerak. Yuqorida rasmi berilgan simulyator bolalarga rasm chizish va yozish usullarini o'rgatishda barmoqlarning to'g'ri joylashishini rivojlantirish uchun osonlikcha o'yin uslubida imkon beradi – ruchka (qalam) ushlab turish uchun oson va qulaydir. Voyaga yetgan har bir barmoq qanday joylashishi kerakligi va tutqichning qiyshayishi qanday bo'lishi lozimligini tushuntirib berib, doimiy ravishda bola ustida turishi shart emas. Bolaga birinchi marta o'rganishda yordam berish kifoya.

Simulyator yozishda ruchka yoki qalamning mutlaqo to'g'ri egilishini, barmoqlarning to'g'ri holatini ishlab chiqishga va uchta masalani echishga imkon

beradi: xattotlik – bola toza va chiroyli yozadi; yozish tezligi – bola tez yozadi; yozishda qo‘l charchashi – uzoq vaqt yozishda ham qo‘l charchamaydi;

“O‘z–o‘zini o‘rgatadigan ruchka (qalam)” bu yozuv qurollarini ushlab turish uchun qulaylik emas, balki bolani yozishni o‘rgatish, bolalar va kattalar uchun noto‘g‘ri yozish texnikasini tuzatish uchun noyob simulyator hisoblanadi.

Birinchi sinf o‘quvchilarining grafik malakalarini shakllantirishda Germaniyada ishlab chiqarilgan noyob Stabilio ruchkalaridan foydalanish tavsiya etiladi. Mazkur ru- chkalari yozish paytida maksimal qulaylikni ta‘minlaydi, chunki u ham o‘naqay va ham chapaqaylar qo‘llari tuzilishining antropometrik va fiziologik xususiyatlarini va ular- ning yozish metodlarini hisobga olib yasalgan. Tananing maxsus shakli va barmoqlar bilan tutashgan kauchuk tutash zonasi yozuv paytida qo‘l va yelkada mushaklarning charchashiga yo‘l qo‘ymaslik uchun qo‘l va barmoqlarni to‘g‘ri holatida saqlaydi. Bundan tashqari, bu ruchkalar chiroyli yozuvga o‘rgatishda samarali vosita hisoblanadi. Murakkab ruchka (qalam) siyohlari bilan bir xil, ammo qatorlarda farqli o‘laroq yumshoq, tezroq, engilroq yozadi va bulg‘anmaydi. Bundan tashqari: 1) bu ru- chkalari uni to‘g‘ri tutish mahoratini o‘rgatadi va shakllantiradi; 2) chiroyli yozuv malakalarini shakllantiradi; 3) rangi qog‘ozda bir zumda quriydi va bulg‘anmaydi; 4) g‘ayrioddiy dizayni bilan ajralib turadi, diqqatni jalb qiladi va chapaqaylarni yozishga tez o‘rgatadi.

Fransiyadagi Maped kompaniyasining o‘quvchilar uchun maxsus Visio sharikli ruchkasi ham grafik malakalarni shakllantirishga qo‘l keladi.

Birinchi sinf o‘quvchilari uchun grafik malakalarni shakllantirishda Visio ru- chkalari ko‘rinishi yaxshiroq bo‘lishi va yozuv paytida mukammal ushlash uchun maxsus egri shaklga ega. Ushbu shakl qo‘lning to‘g‘ri holatini boshqaradi, bu ayniqsa yozishni o‘rganayotgan bolalar uchun juda muhimdir. Yumshoq tutash joyi eng yaxshi qulaylik va hatto yozishni kafolatlaydi.

Zamonaviy yozishga ko‘maklashuvchi vositalarni bosqichma-bosqich qo‘llash yanada samaraliroq bo‘ladi. Masalan:

1-2-bosqich: Boshida 5 ta barmoq (ajratuvchi o‘yinchoq bilan), keyin – 3 ta barmoq.

3-bosqich – ikkita barmoq.

4-bosqich – ikkita barmoq, ajratuvchi bilan.

5-bosqich – ikkita barmoq (jingalak nozul).

6-bosqich – baliq shaklidagi nozul, barmoqlar uchun chuqur moslashtirilgan.

7-bosqich, oxirigisi (hamma uchun, kattalar uchun ham to‘g‘ri keladi, ko‘p yozuvchilar uchun) – cheklovchi, barmoqlar pastga tushmasligi uchun.

Bolalar uchun yozish korrektorlarining musbat tomonlari:

Birinchi kundan boshlab qo‘lning yozishga hamda qalam va ruchkalarni ushlashga to‘g‘ri sozlaydi, yozish vaqtida qo‘l kamroq charchaydi, o‘naqayga ham

chapaqayga ham bir xil to'g'ri keladi, yengil, chiroyli, qayta-qayta ishlatiladigan, yozish paytida qomatning to'g'ri holati shakllanadi.

Xulosa. Innovatsion ta'lim sharoitida birinchi sinf o'quvchilaridan ham juda ko'p narsa talab etiladi. O'qishning birinchi bosqichida bolalar yozishni o'rganish bilan bog'liq juda ko'p qiyinchiliklarga duch kelishadi: qo'llari tez charchaydi, daftar qatorlarini aralashtirib yo almashtirib yuboradilar, harf va uning unsurlarini to'g'ri yozib bilmaydilar; bola "chap", "o'ng", "varaqq", "sahifa", "qator" kabi mafhumlarni farqiga bormaydi, tushunmaydi. Bu qiyinchiliklar qo'l va barmoqlarning yaxshi rivojlanmaganligi hamda yaxshi cho't ololmaslik bilan bog'liqdir.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Агаркова Н.Г. Основы формирования графического навыка у младших школьников//Начальная школа. - 1999. - №4

2. Azimov Y.Y.. Husnixatga o'rgatishning amaliy asoslari (Metodik qo'llanma). Turon Zamin Ziyo nashriyoti, - Toshkent, 2017, -132 b.

3. Бойко Р.А., Салаватова А. М. Изучение сформированности каллиграфических умений у первоклассников //XX Всероссийская студенческая научно-практическая конференция.-Нижевартовского государственного университета, 2018. – С. 27-29.

4. K. Qosimova, S. Matchonov, X. G'ulomova, Sh. Yo'ldosheva, Sh. Sariyev. Ona tili o'qitish metodikasi.T.: "Noshir", - 2009

5. Safarova R, G'ulomov M, Inoyatova M. Savod o'rgatish darslari: O'qituvchi- lar uchun metodik qo'llanma / – T.: "Tafakkur", 2012. – 144 b.

